

ТРАНСМИСИЯ НА КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО В СЕМЕЙНА СРЕДА

Таня Матанова

Бидейки начално звено в културационния и социализационния обучителен процес семейството се явява като основна и естествена среда, като първо „място на обучение“ в родната етнокултура (вж. и Wenzler-Cremer 2005: 36). В него, чрез предаването и възприемането на идеи и принципи за изпълнение на социални роли и на модели на мислене и поведение, представителите на следващото поколение биват приобщени към съответната общност и култура. Според Мелвил Херсковиц, тези процеси на социализация и инкултурация са тясно свързани и не могат да бъдат разглеждани отделно един от друг, тъй като културата задава рамковите условия, в които се извършва социализацията на индивида към определена група (Herskovits 1948).

Това е особено важно за семействата, чиито деца израстват в другоетнична страна, тъй като от това зависи, до каква степен представителите на следващото поколение ще са запознати и ще уважават етнокултурния произход и страните на своите родители.

Предаването, респ. трансмисията на българското културно наследство в семейна среда протича както във всекидневните дейности, така и в рамките на празничния календар, при което тези два контекста на действие не винаги са лесно и ясно разграничими един от друг.

Към всекидневните дейности спада употребата на етнически език. Той се използва при устната и писмената комуникация с другите членове на семейството и с роднини, живеещи в България или в чужбина. Контактът с българския език е налице и при четенето на национална литература, национални медии, както и при опознаването на различните форми на словесния и музикалния фолклор. От своя страна, слушането на български музикални изпълнения свързва най-често българския език с различни музикални стилове, към които спадат както българските народни песни, така и български обработки на западни звучения.

Жилищното пространство също дава възможност за трансмисия на предмети на материалното културно наследство. Често в домовете на български и смесени семейства има „български кътове“ с подарени от българи или закупени в България сувенири, български шевици, снимки на роднини и пр. По стените могат да се видят картини с български пейзажи, а понякога и български знамена и мартеници, които са цялогодишно видими за живеещите вътре. Към тях могат да бъдат причислени и залепените по хладилници или други метални повърхности магнити, емблематизиращи „български“ символи и топоси.

Друг елемент на културното наследство е храната, която също присъства и в ежедневието и в празниците. В чужбина българите търсят български продукти – сирена, колбаси и сладки десерти, напитки и подправки. Те ги купуват от български магазини, или си ги носят от България. При това приготвянето в къщи на всекидневни и празнични ястия запознава децата с българската „национална“ кухня (ако изобщо може да се направи ясно разграничение, коя кухня е „българска“), и прави възможно предаването на технологията на приготвяне и знанието между поколенията.

Към това, общо прието е, че изборът на лично име „в традиционното, както и в модерното общество не е случаен, а е подчинен на определени закономерности и е свързан с конкретни традиции, старинни вярвания и представи“ (Кръстева-Благоева 1999: 21; вж. и Пенчев 1981), които са специфични за различните етнически общности и се изменят с течение на времето. Така макар и в чужбина понякога децата наследяват името на своите баба и дядо. В други български и смесени семейства обратно приоритет при именуването на децата имат местните или други небългарски културни традиции.

От голямо значение за поддържането на културното наследство извън пределите на България е отбелязването на бележите дати от празничния семеен календар. Семейният календар включва честването на рождени и именни дни, които понякога стават повод за гостуване на други българи, с които са споделяни български гозби или „отлежала“ българска ракия с подобаващото ѝ мезе. Други празнувани празници са Бъдни вечер, Коледа, Нова година и Великден. Те също са свързани с приготвянето на обредна трапеза, печенето на обредни хлябове, боядисването на яйца. На Нова година децата, родени в български семейства сурвакат по-възрастните. В такава обстановка могат като музикален фон да звучат закупени на дискове в България или свалени от интернет български песни. В някои семейства като български фон на празничното събитие функционира български

телевизионен канал, достъпен онлайн или посредством закупена за целта сателитна антена. Към това не е изключено в някой по-късен момент да бъдат запети български песни или присъстващите, повлияни от празничната телевизионна програма, напр. в новогодишната нощ, да изиграят и някое българско хоро.

Общо взето съществуват различни ситуации в семейната среда, позволяващи неформално обучение в етнокултурата на родителите, включваща техния роден език, културни ценности, обредни религиозни и фолклорни практики, което протича във всекидневието и в съответствие с празничния календар.

Цитирана литература:

Кръстева-Благоева 1999: Кръстева-Благоева, Евгения. *Личното име в българската традиция*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“.

Пенчев 1981: Пенчев, Владимир. *Генезис и развитие на личните имена от етнографска гледна точка. Обичаи и обреди при даването им у славянските народи*. Непубликувана дипломна работа. София: Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Herskovits 1948: Herskovits, Melville J. *Man and His Works*. New York: Alfred A. Knopf.

Wenzler-Cremer 2005: Wenzler-Cremer, Hildegard. *Bikulturelle Sozialisation als Herausforderung und Chance: Eine qualitative Studie über Identitätskonstruktionen und Lebensentwürfe am Beispiel junger deutsch-indonesischer Frauen*. Dissertation. Albert-Ludwig-Universität Freiburg, Wirtschafts- und Verhaltenswissenschaftliche Fakultät. http://www.freidok.uni-freiburg.de/freidok/volltexte/2006/2267/pdf/Bikulturelle_Sozialisation.pdf, 1.8.2008.